

Katsaus

numero 2 1958

Pentti Saarikoski: Kallimakhos

Pentti Karhunmaa: Kunnianosoitus Sextus Propertiukselle

Kauko Sipponen: Kansanedustajan vapaus ja vastuu

Jouko Tyyri: Sananvapaus

A-V. Perheentupa: Akateeminen sivistyneistö muuttuvassa poliittisessä asetelmassa

Silmäyksiä: »Hyvät suhteet Neuvostoliiton kanssa» Suomen Pyhät asiat Tynni, Koskenniemi ja Laitinen
Pykälästäkö pelastus?

KULTTUURI – POLITIIKKA – TALOUS

Katsaus

Toimittajat: Reijo Wilenius (päätoimittaja), Raimo Antikainen

Toimitus ja tilaukset: Helsinki, Fredrikinkatu 36 B 33, puhelin 62 49 78

Vuosittilaus 350 mk. Puolivuosi 175 mk. Irtonumero 90 mk.

Katsaus voidaan tilata käyttämällä lehden postisiirtotiliä 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.

Ilmestyy neljästi vuodessa

K U L T T U U R I P O L I T I I K K A T A L O U S

KALLIMAKHOS

Pentti Saarikoski

I

*Alasti, vaatteitta kuin tullessanne
äitinne Eleithyan kohdusta,
Paroksessa töyhdöt ja värikkäät vaatteet
öljy valuen hiuksista,
tulkaa nyt, painakaa kosteat kädet säkeilleni,
että ne eläisivät vuodesta vuoteen kunniakseni.*

On huvittavaa, että nämä säkeet, joissa Kallimakhos ilmaisee oman *aere perennius* — haaveensa, ovat säilyneet meille tuotannosta, jonka vuosisadat ovat kuluttaneet melkein olemattomiin. Runoilijan pääteoksesta, neljä 7 à 800-säkeistä kirjaa käsittävästä *Aitia*-runosta, jonka prologiin lainattu rukous kuuluu, on jäljellä vaivoin pari sataa säettä. Ehjinä on säilynyt kuutisenkymmentä epigrammia sekä kuusi pitkäköö hymniä; näistä edelliset edustavat runoilijan työn parasta osaa, jälkimmäiset sitä vastoin ovat pikemmin toisarvoisia tuotteita. Kallimakhoksen toivomus ei siis ole toteutunut kirjaimellisesti: valtaosa

hänen säkeistään on hävinnyt. Mutta jo sen perusteella, mitä hänen tuotannostaan on säilynyt — puhumattakaan hänen maineestaan antiikin aikana — olemme vielä nyt halukkaat väittämään, että Kallimakhoksen ammatillinen ylpeys oli oikeutetumpi kuin Horatiuksen, jonka runous ikävä kyllä tuntuu olevan aere perennius: vaskea kestävämpää.

Tiedot Kallimakhoksen elämästä ovat ristiriitaisia eivätkä perustu kovin vanhoihin lähteisiin. Hän oli kotoisin Kyrenestä, syntyi noin vuonna 310 eKr., isän nimi oli Battos ja äidin luultavasti Mesatma. Suku oli ylhäinen, mutta poliittiset levottomuudet tekivät tulevasta runoilijasta köyhän: siirryttyään Aleksandriaan, silloisen maailman henkiseen pääkaupunkiin, hän ansaitsi elatuksensa toimimalla opettajana. Myöhemmin hän kuitenkin sai viran Aleksandrian kirjastossa; siellä hän valmisti kirjoista valtavan luettelon, jossa oli lyhyesti referoitu kunkin teoksen sisältö. Näin hankittu tieto oli hyödyksi runoilijalle, joka ei halunnut kirjoittaa »mistään mitä ei ole todistettu»; Kallimakhos oli suuri oppinut, älykäs ja sirosti skeptillinen.

Vuonna 270 Kallimakhos kirjoitti runon kuningatar Arsinoen kuolemasta, ja on ilmeistä, että hänen asemansa silloin oli jonkinlaisen hovirunoilijan; kolmisenkymmentä vuotta myöhäisempi on runo Bereniken kiharasta, jonka tunnemme Catulluksen käännöksenä ja joka sekkin on ns. tilausruno. Kallimakhos oli siis arvostettu elässään, mutta aliarvioitu tekstien säilymisen kannalta tärkeällä keskiajalla. Hänen ja hänen aikalaisensa Filitaan vaikutus suuriin roomalaisiin, Catullukseen, Ovidiukseen ja Propertiukseen oli ehkä niin suuri, että kreikkalaisten tuotannon häviäminen koitui roomalaisten onneksi; mutta tämä on toisarvoista. Kääntämäni näytteet osoittavat, niin toivon, että Kallimakhos pystyy herättämään enemmän kuin historiallista mielenkiintoa.

II

Hellenistisen ajan ongelmat muistuttavat jossakin määrin niitä, jotka meidän on ratkaistava maailmassa ja runoudessa. Usko jumaliin oli kuollut, ja pienet kaupunkivaltiot eivät enää antaneet selviä rajojaan elämiselle. Oli selvää, että runoudenkin oli muututtava; klassillisen runouden mahtipontisuus, jylhyys ja eepillinen rauhallisuus olivat piirteitä, jotka eivät sopineet uuteen maailmaan. Runouden tehtävä ja merkitys jokapäiväisessä elämässä himmeni, runoilijat eivät tienneet, kannattiko ylipäätään kirjoittaa. Taide muuttui esoteeriseksi; tämä ilmaisee epätoivoa, nähdään kaikki leikiksi, mutta ei vielä tajuta leikin syvempää tarkoitusta.

Kallimakhoksen aikana käytiin silloinkin riitoja vanhojen ja uusien runoilijoiden välillä. Edelliset olivat sitä mieltä, että piti pyrkiä takaisin klassillisen ajan ihanteisiin; jälkimmäiset olivat tietoisia »modernisteja». Niinpä Kallimakhos kannatti pienimuotoista runoutta ja väitti eeposta aikansaeläneeksi; hänen vastustajansa oli Apollonius, joka kirjoitti *Argonautica*-eepoksen. Kallimakhos selvittelee taiteellisia pyrkimyksiään vastauksessaan »telkhiineille», joka jo antiikin aikana asetettiin hänen koko tuotantonsa johdantorunoksi. Runosta on suuri osa säilynyt. (Telkhiineillä Kallimakhos tarkoittaa kirjanoppineita, nuoria esteettejä tms.; sana osoittaa alkuaan erästä mytologista heimoa, jonka asuinpaikasta ollaan erimielisiä.)

*Telkhiinit mutisevat yhtä mittaa,
koska eivät tunne muusaa, ole ystäviään.*

En ole kirjoittanut yhtään pitkää runoa,
ylistänyt kuninkaita, sankareja
monin tuhansin säkein;
pyörittelen harvoja sanojani niin kuin lapsi,
vaikka ikäni lasketaan kymmenin vuosin.

Tämän sanon telkhiineille:

*Painukaa tiehenne, kateuden surkeat lapset,
mitatkaa runous taiteen mitoin, älkää persialaisin auranaloin,
ja minulta älkää etsikö runoa jylisevää,
Zeus jyrähdelkoon, minä en.*

*Jo kun ensi kerran laskin kirjoituslaudan polville,
Apollon, lyykialainen:*

Minulle saat, runoilija, antaa raskaan uhrin,
mutta muusalle anna kevyt.

Älä myöskään kulje valmiiksi uurrettuja teitä,
älä vaunuvasi toisten pyörien jälkiin aja, älä valtateille,
etsi oma tiesi vaikka se olisi ahdas.

*Tottelin: laulan niille, jotka kuulevat kaskaitten sirinän,
eivät rakasta aasien mylvintää,
toiset hirnahdelkoot, jos heillä on pitkät korvat,
minä olen hento: siivekäs.*

III

Kallimakhoksen pääteoksena pidetty *Aitia* ei ole eepos sanan tavallisessa mielessä. Pikemmin kuin Iliaan ja Odysseian se tuo mieleen jonkin tämän vuosisadan »eepoksen»: Eliotin, Poundin, Nerudan. Antiikissa se kannatti Hesiodoksen aloittamaa traditiota. Hesiodos oli kirjoittanut laajan runon jumalista, heidän synnystään ja tehtävistään. Kallimakhoksen runon nimi merkitsee »syitä» tai »alkuperiä»; teos on eräänlainen juttukokoelma, ja kerrotut tarinat pyrkivät selittämään outoja tapoja, paikallisia kultteja, antamaan taustaa ihmisen elämälle. Kun Propertius puhuu Kallimakhoksen unista, *somnia Callimachi*, merkinnee se sitä, että Kallimakhos on kertonut muusien paljastaneen hänelle salaisuudet unessa.

Aitia-runosta on säilynyt vain katkelmia; suomentamani Kydippen ja Akontioksen tarina on teoksen kolmannesta kirjasta, ja myöhemmin sen kertoo mm. Ovidius (Epist. Her., 20, 21.). Keoslainen Akontios rakastuu naksoslaiseen Kydippehen, jonka hän on tavannut Deloksen Artemis-juhlassa. Poika kaivertaa veitsellä valan, jossa tyttö lupautuu hänelle, ja houkuttelee Kydippen lukemaan sen. Tytön isä yrittää naittaa hänet, mutta luopuu klassillisten kolmen kerran jälkeen: nuoret saavat toisensa.

*Jo neitsyt nukkui poikalapsen kanssa
niin kuin tapa vaati: morsiamen on
nukuttava yö häyötä ennen
pojan kanssa, jonka sekä isä että äiti elävät.
Heran sanotaan — koira, koira, pysähdy,
häpeämätön sydän, aiot kertoa
häväisten pyhän: olet onnellinen, jos
et ole nähnyt jumalattaren
mysteerejä. On vaarallista tietää
paljon, jos ei hallitse kieltään;
mutta pojalla on veitsi.*

Aamulla raivoavat härät näkevät
 veitsen kuvastuvan veteen, illalla
 kalpea paha tarttuu tyttöön, tarttuu sairaus,
 jonka karkoitamme villeihin vuohiin
 ja nimitämme, tosin väärin, pyhäksi taudiksi,
 se sulatti tytön Hadeen portille.
 Vuode valmistettiin toisen kerran,
 toisen kerran tyttöä poltti seitsemän kuun kuume;
 avioliitto suunniteltiin kolmannen kerran,
 kolmannen kerran hivuttava tauti tarttui häneen.
 Ja isä ei jäänyt odottamaan neljättä,
 kiiruhti Foiboksen luo Delfoihin,
 ja jumala puhui yöllä hänelle:
 »Vala Artemiksen nimeen estää tyttären avioliiton:
 siskoni ei ollut Lygdamiksen vaivana,
 ei palmikoinut Amyklaionissa kaisloja,
 ei ruumista pessyt metsästyksen jälkeen
 Parthenioksen rannoilla,
 hän oli Deloksessa, kun tyttäresi vannoi
 hyväksyvänsä puoliseksi ainoastaan Akontioon.
 Neuvoni kuule, anna tytön pitää valansa;
 jos otat Akontioon sukulaiseksi,
 et otakaan hopeaharkkoja, vaan kullan loistavan.
 Sillä sinä olet kodreidi, hän sinun vävyisi keoslainen,
 Zeus Aristaioksen, Zeus Ikmioksen pappien poika,
 ja he seisovat vuoren huipulla,
 lepyttävät vihaisen Koirantähden, Zeulta pyytävät tuulen,
 joka pudottaa viiriäisparvet pellavaverkkoihin.»
 Jumala sanoi;
 itse hän palasi Naksokseen, kysyi tyttäreltä,
 tämä kertoi kaiken
 ja lähetti hakemaan pojan: sinut, Akontios, voi
 löytää hänen saareltaan, Dionysoksen saarelta.
 Jumalatar piti valan, tytön toverit lauloivat
 häälaulut oikealla hetkellä:
 en luule, Akontios, että vaihtaisit
 tämän yön: tartut neitsyen lanteisiin,
 Ifikloksen nilkkoihin, joilla juostaan tähköpäitten yli,
 et siihen mitä Midas, kelainoslainen, omistaa,
 niin väittävät jumalattaren kokeneet.
 Suku oli syntyvä tästä avioliitosta: lukuisina ja maineikkaina
 te asutte Iuliksessa, akontiadit.
 Keoslainen, näin Ksenomedes kertoi sinusta,
 hänen mytologiset tietonsa
 peittävät koko saaren, alkaen siitä,
 miten Korykoksen nymfit asuttivat paikan,
 kauhea leijona karkoitti heidät Parnassolta,
 ja kuinka sen vihdoin valtasivat kansat, joilta Zeus Alalaksios saa
 uhrilahjat sotatorvien soiden.

Jo tämä katkelma antaa käsityksen Kallimakhoksen viitteellisestä,
 selityksiä karttavasta, välittömään tunnevaikutukseen pyrkivästä kir-
 joitustavasta. Tarinat olivat tuttuja (»kaikki aiheet on käytetty»), ja
 niin runoilijan piti keskittyä muuhun kuin varsinaiseen kerrontaan;

asiat oli nähtävä jollain tavoin uudesta näkökulmasta. Kreikkalainen tarusto onkin niin moni-ilmeinen, että se alkaa kuivua vasta nyt. Kallimakhoksen aikana mytologia, joka klassillisen kauden kirjailijoille ilmeni eräänä maailman ulottuvaisuutena, oli jo muuttunut kuvamaailmaksi, todelliseksi vain sikäli kuin sitä saattoi käyttää runouden välineenä. Samoin on meidän aikanamme käynyt kristilliselle symbolijärjestelmälle.

IV

Kuuluista »kreikkalainen antologia» tai *Anthologia Palatina* sisältää 61 Kallimakhoksen epigrammia; muista lähteistä tunnemme niitä kaksi. Epigrammit olivat hautakirjoituksia, omistuksia jumalille tai kärjistetyn pessimistisiä mieltelmiä kaiken katoavaisuudesta. Ei tiedetä, kirjoittiko Kallimakhos epigramminsa todellisista tapauksista ja käytettäväiksi, vai olivatko ne kokonaan kirjallisia ja fiktiivisiä kuten esimerkiksi Koskenniemen epigrammit. Jälkimmäinen mahdollisuus on otettava huomioon: Kallimakhoksen aikana runous ei elänyt niin kuin klassillisena aikana, jolloin se oli laulua ja tanssia: jumaliin asti vaikuttavaa loitsua, jonka tarkoitusta kukaan ei osannut epäillä. Olen suomentanut muutamia Kallimakhoksen tunnetuimpia epigrammeja, jotka julkaisen ilman kommentaareja.

*Lykon, naksoslainen, maissa ei kuollut hän,
kauppias menetti laivan ja sielun
purjehtiessaan Aiginasta.
Aaltoihin hänen ruumiinsa: olemattoman nimi nyt huudan:
Varo merta, merimies,
varo merta, kun laskee Kauriin tähdistö.*

*

*Timon, sinua ei ole,
kumpaa vihaat enemmän, pimeää vai valoa?
— Pimeää: teitä on enemmän täällä.*

*

*Simos, Mikkoksen poika, antoi minut muusille,
pyytäen oppia: niin kuin Glaukos
he antoivat pienestä suuren lahjan;
niin nojaan seinään nyt suu ammollaan,
tragedian Dionysos,
ja kuuntelen, kun lapset lausuvat
»hiukset kultaiset»: uneni minulle.*

*

*Aurinko, hyvästi jää!
Näin huutaen Kleombrotos Ambrakiasta
hyppäsi korkealta muurilta Haadekseen,
ei sen kummemmasta syystä,
hän oli vain lukenut Platonin tutkielman Sielusta.*

*

Olet kuollut, Herakleitos, kuollut, he kertoivat,
itkin, kun muistin yhteiset hetket:
jutellen katsoimme auringot taivaanrannan taa.
Nyt, halikarnassolainen isäntäni, olet ollut tuhkaa jo kauan;
mutta laulut elävät, satakielet:
ahne kuolema ei kurkota niihin kättä.

*

Vihaan noita runoja,
en iloitse tiestä, jota käyttävät kaikki,
halveksin rakastettua, joka antautuu jokaiselle,
en juo julkisesta lähteestä,
kaikki kansanomainen inhottaa minua:
olet kaunis, Lysanie, hyvin kaunis,
ja tuskin olen ehtinyt sanoa sen,
kun joku vastaa: Mutta toisen oma.

*

Kaunis, tumma Theokritos:
Zeus, vihaa häntä, jos hän vihaa minua,
vihaa neljä kertaa kauheammin,
rakasta, jos hän rakastaa;
kultakutrisen Ganymedeen tähden,
Zeus, taivainen,
olet sinäkin rakastanut, muuta en sano.

KUNNIANOSOITUS SEXTUS PROPERTIUKSELLE

Ezra Pound, Amerikan huomattavin runoilija tällä vuosisadalla, julkaisi teoksensa »Kunnianosoitus Sextus Propertiukselle» vuonna 1917. Tämä laajamittainen runoelma on huomattava monesta syystä. Ensinnäkin tämä mitä modernein runo antaa kuvan siitä, mitä Pound tarkoittaa käytännössä käsitteellä traditio: että menneisyys on elävänä läsnä nykyhetkessä. — Poundia, niinkuin kaikkia »modernisteja» niin meillä kuin muualla, on syytetty tradition rikkomisesta. Tähän Pound vastaa: »On kyseessä vain luopuminen meitä edeltävien sukupolvien ilmeisimmistä typeryksistä.» Käyttämällä Propertiuksen elegioita aineistonaan on Pound luonut uudestaan roomalaisen runoilijan maailman niin, että sen sisältämä inhimillinen totuus rupeaa uudelleen elämään nykyhetkessä.

Tyylillisesti ja teknillisesti merkitsee »Kunnianosoitus» uuden runouden suurinta saavutusta ennen Eliotin »Autiota maata». Siinä on yhdellä laajalla vedolla pyyhkäisty englanninkielinen runous puhtaaksi viktoriaanisen ja sitä seuranneen ajan mekaanisiin mittoihin jähmettyneestä verettömyydestä. Poundille rytmi ei ole »tahdin lyömistä» vaan sanojen (merkityksien, yläsävelien) rytmillistä ryhmittämistä, ja juuri tältä pohjalta lähtien on Poundin onnistunut saada Propertiuksen oma ääni esiin toisella tavalla kuin akateemisten käännösten klisheissä. Poundin Propertius on runo, jossa eräs länsimaiden suurimmista lyyrikoista puhuu intohimoisesti ja iroonisesti rakkautesta sekä runoilijan kutsumuksesta ja asemasta ihmisten joukossa.

Poundin runoelman pohjana on ollut Propertiuksen teksti. Tästä laajasta elegiakokoelmasta, n. 4000 säettä, on Pound käyttänyt aineistonaan n. 600, ryhmittäen ne vapaasti 12 osastoksi.

Suomentaja on menetellyt Poundin runoelman suhteen samalla tavoin kuin Pound Propertiuksen — vapaasti muunnellen. Poundin tekstin säkeestä on jäänyt vain n. 300 ja aines on pantu toiseen järjestykseen.

Suomenkielisessä asussaan kertoo »Kunnianosoitus Sextus Propertiukselle» roomalaisen runoilijan lyhyen elämäntarinan yhtäjaksoisena, ikäänkuin kohtaus kohtaukselta edeten. Tietomme Propertiuksen vaiheista ovat vähäiset ja enimmäkseen juuri hänen omista runoistaan peräisin, joten käytetty rakennetapa lienee perusteltavissa.

Ezra Poundin runoelmasta vapaasti muunnellen ja tiivistäen

Pentti Karhunmaa

*Voi Kallimakhoksen varjo, henki Kos-saarelaisen Philetaan
juuri teidän lehdossanne viettäisin kesäiset päivät.*

*Minä joka ensimmäisenä toin kirkkaan lähteen vettä
joka Italiaan toin kreikkalaisten hurmosjuhlat
ja tanssin — Italiaan.*

*Kuka opettikaan sinulle noin herkän rytmin
missä tanssipaikassa olet sen kuullut
kenen jalka sitä koetti ensin tanssissa
ja minkä veden partaalla olet
norjistanut ruo'on huiluihisi.*

*Ne jotka ikävystyäkseen Apolloa palvelevat
tulevat jatkamaan sotaista säännöllisyyttään,
mutta meidän kynäveitsemme on juuri teritetty*

ja valannan kuuma juhlavaunu seuraa kukin peitettyä valjakkoa
ja eräs nuori muusa nuoren rakkauden henget
Cupidot sylissänsä kanssani nousee eetteriin —
Ei totisesti ole muusain luokse asfalttista ajotietä.
Historian kirjoittajat jatkakoot
annaalejaan Rooman kuuluisuuksista
ja muotirunoilijat syökööt kaviaariansa
Trans-Kaukasuksen tapaan --
Mutta jotakin luettavaksi normaalioloissa,
jokunen sivu taivasta tapaavalta
vuorelta väärentämättömänä —
Pyydän kruunua joka ei painollaan murskaisi päättäni
eikä sen antamiseen ole kiirettä.
Epäilemättä painokseni moninkertaistuvat kuolemani jälkeen
olenhan nähnyt miten aika suurentaa asioita
olivatpa ne itsessään mitä tahansa.

Minä joka puun varjossa pieluksillani
olen nähnyt veden tippuvan Bellerophonin hevosista
olen pannut lyyrani nauramaan
historian kirjoittajain ikävyyttä:
Numa Pompilius
Juppiterin hanhien pelastama Rooma
Fabiuksen voitokas vitkastelu —
Sen tekstin haukotuttavaa kunniaa
en kiistä isä Enniukselta.
Sillä ilmestyihän Apollo
minulle kerran jo varhain nuoruudessani
kun harjoittelin
Horatiuksen ankaraa mittaa
ja historian kirjat lepovuoteeni ääressä kellastuivat.
Näin huusi minulle Phoibos
Castalialaisesta puusta:
»Senkin idiotti!
Myrkytät itsesi sen lähteen vedellä!
Kuka sinun käski laulaa sankareista —
Ei sinun, Propertius
tarvitse ajatella senkaltaisen maineen hankkimista.
Pehmeät niityt ovat pientä auraa varten.
Kantotuoleissa sinua tullaan lukemaan
purppurakaihtimen takana
tytön yksin odottaessa rakastettuansa
Eivät sinun laulusi upota
yhtään sotakaleeria.
Anna toisen keulan pirstata ulapoita
toisen pyörän pöllyttää areenan hiekkaa».
Hän puhui ja viittäsi minulle paikan
plektrumillaan:
Viinin korjuujuhlat
maan jumalan alttarille
päihtynyt Silenos, Tegean Pan
aaltosyntyisen Venuksen tyttäret
ja aamu Kytherassa.
Niin vaeltakoot lauluni —
Niistä tulevat nauttimaan
juuri neitsyytensä menettäneet
nuoret naiset

totuttuaan uuden olonsa outouteen.
Minun taloni on heille auki
talo, jonka julkisivua ei ryhdistä
Taenarialainen pylvä
eikä salvosta ole kohotettu
kultaparrun päälle.
Ja vaikka puutarhani olisikin
hiukan metsittynyt
eikä kellaristani juuri hakemallakaan löydä
viimevuotista vanhempaa vuosikertaa
eikä jääkaappini pysty valmistamaan
kesän helteisiin kuutioita
tulevat siellä aina viihtymään
vuosilukuihin väsyneet Muusat.

Onnellinen yö, yö olet täynnä kirkkautta
ja sinä pielus, jonka vitkasteluni
on tehnyt kahta vertaa onnellisemmaksi.
Kuinka monta kynttilää puhuimmekaan uuvuksiin
ja viimeinen kun oli viety pois
taistelu alkoi pimeässä.
Paljasrintaisena tuo tyttö paini kanssani
tunika kiusottelevasti levällään
ja sitten huulillaan raottaen uneen painuneita silmäluomiani
hänen suunsa kuiskasi:

»Voi laiskuria»

Kuinka monta erilaista syleilyä
suudelmaa haihtuen huulillani — —
»Älä käänny, Venus, sokeaan liikkeeseen
ovathan silmät rakkauden oppaat —
Helenan alastoman ruumiin
Paris tempasi syliinsä Menelaoksen vuoteesta —
Ja alaston Endymion oli kuin syötti Dianalle
— näin ainakin kertoo tarina.

Kun kohtalomme kutoutuvat yhteen
tyydyttäkäämme silmämme rakkaudessa
Niin pitkä yö jo tekee tuloaan
ja päivä jolloin ei enää päivää ole.
Jumalat kahlehtikoot minut
kultasuortuvaisi kahleisiin
joita ei mikään päivä avaa!
Typeryys se, joka kestoajan tahtoo määrätä
rakkauden hulluudelle.

Sillä ennen ajaa aurinko mustilla hevosilla
ja maa tuottaa vehnää kaurapelloilta
ja virrat kohden lähteitensä nousee.
Ennenkuin rakkauden tappaa kohtuus
uivat kalatkin jo kivikossa.
Niin kauan kuin se käy
on elämän kukittava!
Jo pudottaa lehtensä kuiva laakeri
ja koreiksi sen varret punotaan
Henkeä pidättäen toisiinsa upotkaamme
ei ole pakotietä kohtalon vankilasta.
Ja vaikka antaisit minulle kaikki suudelmasi
liian vähän annat sittenkin.

On ylevää kuolla rakkaudesta
ja kunnioitettavaa omistaa nainen
aisaa kannattamatta huvikauden yli.
Mutta rakastettuni puhuu pahaa kevytkenkäisistä naisista
eikä hyväksy Homerosta
Helenan käytöksen sopimattomuuden vuoksi.

Nyt täällä tänään anna lempeytesi voittaa, Persefone,
äläkä sinä, Pluto, kohteile kovuudella meitä.
Niin monta tuhatta jo kaunotarta nieli Avernus
yhden toki voit kai jättää meille.
Onhan sinulla jo Iope ja valkojäseninen
Tyro istuu vierelläsi.
On valtakunnassasi Europa
ja turhista pittaamaton Pasifae
ja kaikki Troian kaunottaret
ja kaikki Akhaiasta.
Niin monen valtakunnan tyttäret
Thebasta ja Priamoon kaupungista
ja kaikki Rooman neitsyet
on himokas liekkisi jo pois kuluttanut.
Persephone ja jumalat, jumalat,
armahtakaa toki tämä tyttö!
Onhan jo tarpeeksi naisia helvetissä,
onhan tarpeeksi kauniita naisia,
Iope, Tyro ja Pasifae
ja ihanat Akhaialaiset
ja Troiasta, Campaniasta
on osansa iskenyt kuoleman hammas
Avernus heistä jo nauttii —
Ei ole kauneus ikuista
eikä muuttumaton ole ihmisen onni
Nopea jalka tai hidas
otit elämän taikka kielsit
samantekevää kuolemalle.

Sinä aurinkoni, silmieni valo
olethan juuri pelastunut kuolemasta
siis Dianan tanssiin astu lahjoinesi
ja ala neitsyyden jumalattaren kunniaksi
taas yövahti.
Olet velkaa myös minulle
kymmenen peräkkäistä yötä
jotka minulle kerran lupasit.
Kysytte kai miksi kirjoitan vain lemmenlyriikkaa
ja mistä ovat peräisin nämä pehmeinä aaltoilevat säkeet
Ei Kalliope, ei Apollo ole korvaani niitä kuiskannut
vaan eräs tyttö.
Katselen häntä kun norsunluiset sormet
lipuvat lyyran kielillä
ja pehmeästi kaartuu otsaa varjostava tukka
ja kun uni painaa kiinni nuo silmäluomet
on paljon puuhaa runonrustaajalla.
Ja kun hän joskus suostuu leikkimään
kanssani alastomana
jätämme Iliadin laulut häpeään.
Voi silmieni valo, lemmittyni
viime yönä myöhään

tai paremminkin aikaisin aamuyöstä
 kaduilla kuljeskelin
 päissäni, ilman palvelijaa
 kun kohtasin yht'äkkiä liudan pikkupoikia
 en tosiaankaan tiedä mitä poikia
 tai kuinka monta heitä oli.
 Tilani huomioonottaen pidätyn numeerisista arvostelmista.
 Ja joillakin oli käsissänsä pienet lyhdyt
 ja toiset pitelivät jousta kädessään
 ja toiset taas panivat minut kahleisiin
 ja kaikki he olivat alasti, koko liuta.
 »Se lemmestä kipeä naikko
 on valittanut hänen käytöstään»
 sanoi eräs, ja toinen:
 »Hän tuntuu ajattelevan ettemme olisikaan jumalia»
 ja kolmas:
 »Tuo tyttö on häntä odottanut koko yön
 uudessa sidonialaisessa yömyssyssään
 tuoksuen paremmalta kuin kaikki
 Arabian myskit —
 Jumala tietää missä mies on juonut päänsä täyteen
 sillä aikaa kun rakastettunsa ei ole saanut rahdunkaan unta»
 »Pistetään syytekirjelmään» — huusivat
 »Alapas laputtaa siitä»
 Niin tulimme hänen talonsa luokse
 ja olikin jo aamu ja Cupidot kadonmeet.
 Mustasukkaisena halusin nähdä
 oliko hän yksin
 oliko tosiaan itkenyt tähteni silmänsä punaisiksi —
 Cynthia lepäsi vuoteellaan — yksin
 niin kauniina en ole häntä koskaan nähnyt
 en edes purppuratunikassa
 sillä kukapa voisi kiistää
 puhtaan muodon kauneutta.
 Mutta unettomalta ei hänen katseensa näyttänyt,
 »Oletpa totisesti aikaisin tullut
 tiluksiasi tarkastamaan, juopporatti»
 hän virkkoi
 »Minä taas niinkuin näet olen
 siveästi viettänyt yöni yksinäisyydessä
 vaikkakin mainitaan, että yön henget
 voivat olla vaarallisia
 yksinäisen naisen kunnialle
 — luulenpa, että rupean Vestan neitsyeksi»
 Tuon aamun jälkeen en ole enää viettänyt
 yhtään miellyttävää yötä.
 Voi epävakaisuutes karvautta!
 nyt roikun tässä niinkuin niin moni emmen minua
 oven pieleen naulittuna linnunpelättimenä
 herkkäuskoisille rakastajille.
 Paeta? Minnekä pakenisit, typerys?
 Vaikka kohoaisit ilmaan Pegasoon satulassa
 vaikka Hermeen siivitettyt sandaalit
 sinut maan ääriin lennättäisi
 olet rakkauden uhri
 temppeleihin talutettavaa lammastakin naurettavampi.

Mutta kuka — kuka onkaan se mies
joka esimerkistäni piittaamatta
vielä tyttänsä voi uskoa parhaalle ystävälleen?
Rakkauden tieltä särkyvät kaikki siteet
jopa jumalatkin ovat tuottaneet häpeää sukulaisilleen.

Miksi siis ihmetellä jos kuolevainen
himoitsee kultaista omenaa.
Sangen sävyisät henkilöt ovat joutuneet
kaksintaisteluun moisesta syystä
ja rikkoihan eräs troialainen naistenmetsästäjä
Menelaoksen talon kestiystävyyden.

Ja sitten tuo Kolkhiin tapaus,
Jason ja se Kolkhiin naikko —
Niin, ja sitäpaitsi, Lynceus, ystäväni,
olit päässäsi.

Mutta pitäisikö minun vielä kestää
tämä uskottomuus?
Eihän hän, Cynthia, varsinaisesti
ollut kuuluisa uskollisuudestaan —
Mutta sittenkin

— tämä isku vyön alapuolelle
ja sinä, Lynceus, elämänaikainen ystäväni
henkilöni, kukkaroni ystävä —
mutta siinä sängyssä, siinä ainoassa sängyssä
rakas Lynceus, en kestä ystävyttäsi
ja kaiken jakamista tasan.

Jasonin retkestä lauloi Varro
suuresta intohimostaan Leukadiaan.

On monta laulua
kirjoitettu pergamentille
Catullus Lesbiasta

Calvus Quintiliaa surren
Gallus ylistäen Lycorista
ihanista ihaninta Lycorista.

— Styx-virran vedet peskööt verestä
tämänkin haavan

ja Propertius sekä hänen Cynthiansa
ottakoot paikkansa juuri mainittujen joukossa.

Iäksi onnellisia ovat he
jotka mainitaan pamfleteissani
ja lauluni holvaavat ihanan haudan
monen naisen kauneudelle.

Mitä on muuta olemassa
tähän verrattavaa?

Eiväthän kallisarvoiset pyramidit
— tähtiä radoiltaan suistavat —

Ei temppelit Juppiterin
Est-Eliin malliin rakennetut

Ei Mausoloon monumentti
ole kuoleman loputonta väistämistä.
Polttaa liekki ja sade syöpyy rakoon
ja ne kaikki rapistuen luhistuvat
vuosien onttoon jyminä.

Nerous vain jää
kuoloton korkokuva.

Nimi, jota eivät vuodet hierrä.

KANSANEDUSTAJAN VAPAUS JA VASTUU

Kauko Sipponen

Länsimaiseen valtioajatukseen kuuluu, että kansanedustajalle turvataan riippumattomuus ulkopuolisesta painostuksesta tehtävänsä suorittaessaan. Niinpä esim. parlamentaarista koskemattomuutta koskevat säännökset pyrkivät ensisijaisesti suojaamaan edustajaa hallituksen tai kansanmassojen harjoittamaa väkivaltaa vastaan. Tässä kirjoituksessa keskitytään kuitenkin tarkastamaan vain niitä normeja, jotka säätelevät kansanedustajan omaa toimintaa tai hänen suhdettaan puolueeseensa.

Suomen oikeuden mukaan pidetään kansanedustajaksi valittua henkilöä koko kansan toimihenkilönä eikä suinkaan vain oman puolueensa tai vaalipiirinsä edustajana. Niinpä edustaja ei ole valitsijainsa mahdollisesti antamiin ohjeisiin sidottu eivätkä valitsijat voi vaatia edustajaa muuten tilille toimensa suorittamisesta kuin jättämällä hänet seuraavalla kerralla valitsematta.

Kysymys ns. imperatiivisesta mandaatista eli kansanedustajan suoranaisesta vastuuvollisuudesta valitsijoilleen ratkaistiin Ruotsi—Suomessa jo 1740-luvulla. Silloin eräs tukulmalainen kauppias kannattajineen vaati porvariston valtiopäivämiehiä tilille siitä, että he olivat antaneet suostumuksensa kruununperijänvaaliin kuulematta porvaristoa, jonka valtuutettuja he olivat. Valtiopäivät antoivat tapauksen johdosta julkilausuman, jossa ne pitivät tällaista vaatimusta perustuslakien vastaisena.

Edellä esitetyn mukaisesti vuonna 1869 annetussa valtiopäiväjärjestyksessä määrättiin, että valtiopäivämies ei ole tätä tointaan käyttäessään muiden määräysten kuin maan perustuslain alainen. Vuoden 1906 valtiopäiväjärjestyksessä määräys uudistettiin asiallisesti samansisällöisenä kuin se nykyisin on voimassa valtiopäiväjärjestyksen 11 §:n mukaan: »Edustaja on velvollinen toimessaan noudattamaan oikeutta ja totuutta. Hän on siinä velvollinen noudattamaan perustuslakia eivätkä häntä sido mitkään muut määräykset.»

VJ:n 11 § sisältää siis imperatiivisen mandaatin kiellon, mutta se normeeraa monella muullakin tavalla kansanedustajan asemaa. Mitä esim. tarkoitetaan velvoituksella noudattaa oikeutta ja totuutta?

Lienee itsestään selvää, että kansanedustajan tulee käyttäessään eduskunnan jäsenenä pääasiallisesti lainsäädäntö-, mutta eräissä tapauksissa myös hallinto- ja tuomiovaltaa, noudattaa voimassa olevaa oikeusjärjestystä, joka määrää esim. lakien käsittelyjärjestyksestä ja toisinaan niiden sisällöstäkin.

Kun ottaa huomioon valtiopäiväjärjestyksen 11 §:n aseman valtiopäiväjärjestyksessämme sekä sen historiallisen taustan, ei ole vaikeaa lukea oikeuden noudattamisvelvollisuutta laajempaan kuin yksinomaan voimassaolevan positiivisen oikeusjärjestyksen noudattamiskäskynä. Siinä on kansanedustajalle asetettu velvoitus pyrkiä toiminnassaan oikeudenmukaisuuteen eli »oikeuteen». Oikeudenmukaisuuden käsitteen sisältöä ei ole helppoa määritellä, mutta ainakin eräitä yleisesti tunnustettuja pääsääntöjä on löydettävissä. Niinpä samanlaatuisissa asioissa on pyrittävä samanlaatuisiin ratkaisuihin sekä jostakin teosta tai toiseikasta koituvan oikeudellisen seuraamuksen tulee olla kohtuullisessa suhteessa syynä olevaan tekoon tai tosiseikkaan.

Miten olisi vuorostaan käsitettävä kansanedustajalle asetettu totuusvelvoitus? Jokaisen yhteiskunnallisen yrityksen toiminnan perustana

on sen alaan kuuluvien tosiasiatietojen hankkiminen ja toiminnan suunnitteleminen niiden nojalla. Ilman tosiasiatietoja ja niiden realistista arvioimista ei valtio voi menestyä sen paremmin kuin yksityinen liikeyrityskään. Siksi näyttää selvältä, että myös kansanedustajan olisi toiminnallaan yritettävä selvittää, mikä on ratkaistavana olevan ongelman tosiasiapohja eikä hän ole oikeutettu tietoisesti kieltämään tosiasioita tai esittämään niitä virheellisinä, so. puhumaan vastoin parempaa tietoaan.

Yhteiskuntaelämän tosiasioita voidaan arvostella aivan eri tavalla riippuen arvostelijan poliittisesta, moraalisesta tms. mielipiteestä. Niin tapahtuu myös eduskunnassa, jossa kaksi vastakkaistakin mielipidettä edustavaa kansanedustajaa kuitenkin täyttää valtiosäännön asettaman totuusvaatimuksen — edellyttäen, että kumpikin on muodostanut itselleen henkilökohtaisen totuusvakaumuksen ja toimii johdonmukaisesti sen puitteissa asetettujen päämäärien saavuttamiseksi.

VJ:n 11 §:n lähtökohta on ilmeisesti löydettävissä arvo-objektiivisista käsityksistä, so., että olisi olemassa absoluuttinen jumalallinen totuus, jonka etsimiseen kansanedustajiakin on opastettava ja kehoitettava. Ottamatta tässä yhteydessä kantaa arvosubjektivismin ja -objektivismin oneglmiaan on mielestäni valtiopäiväjärjestyksen 11 §:ää tulkittava uudessa ympäristössään arvosubjektivismin kannalta: ominaisuus olla tosi ja ominaisuus herättää arvostavassa henkilössä totuuden tunne ovat samaistettavissa. Muunlaatuinen arvoilosofinen peruskäsitys ei näet olisi sopusoinnussa valtiosääntömme hyväksymän parlamentaarisen demokratian pelisääntöjen kanssa, joskin on muistettava, että parlamentaarinen demokratian säilyminen edellyttää laajalti tunnettua arvojen yhteisyyttä poliittisen elämän ratkaisevimmissa kysymyksissä.

Poliittiset totuudet elävät yleensä vain lyhyen ajan. Tätä poliittisen elämän peruslakia uhmaten haluaisin kuitenkin väittää, että VJ 11 §:n mukaan logiikankin on saatava näytellä osansa poliittisia toimenpiteitä ja niiden kestävyyttä arvosteltaessa. Niinpä kansanedustaja ei voine VJ:n 11 pykälää rikkomatta esittää samoihin aikoihin kahta toisilleen vastakkaista ja todennettavissa olevaa tosiasialausumaa. Jostain todennettavasta seikasta esitetty väite ei voi myöskään hetkessä muuttua päinvastaiseksi ilman näkyvää asianhaarojen muutosta. Ja jos kansanedustaja esim. etujärjestön johtohenkilönä esittää jonkun väitteen ja sitten välittömästi eduskunnassa toimii vastakkaisen käsityskannan puolesta — tai päinvastaisessa järjestyksessä —, pitää hän enemmän silmällä ääntenkalastusta kuin VJ 11 §:n noudattamista.

Edellä oleva sisältäneen oleellimmän siitä, mitä oikeuden ja totuuden noudattamisvelvollisuutta koskeva määräys juridisesti tulkiten sisältää. VJ 11 § on juhlallinen periaatepykälä, joka ei anna kansanedustajalle nimenomaista ohjetta määrätyn konkreettisen ratkaisun tekemiseksi, vaan ainoastaan eräitä ratkaisun muodollista puolta koskevia velvoituksia ja yleisiä osviittoja. Sen oikeudellinen tulkintayritys pysähtyy siksi helposti muutamiin yleisesti tunnustettuihin väitteisiin, joiden mukaan toimiminen riippuu — eduskunnan ollessa valtiosäännön vartija — edustajien omasta vastuuntunnosta.

VJ 11 §:n viimeiset sanat johtavat ajatuksen kansanedustajan ja puolueen välisiin suhteisiin. — Tässä yhteydessä emme käsittele kansanedustajien suhdetta muihin yhteisöihin kuten esim. etujärjestöihin. — Edustajan suhde puolueeseensa koskee toisaalta hänen asemaansa puoluekoneistossa, toisaalta puolueensa eduskuntaryhmässä.

Maamme valtiosääntö ei tunne puolueita, missä suhteessa se on vanhentunut, sillä puolueet ovat niin meillä kuin muuallakin länsimaisen

Kauko Sipponen

demokratian perusedellytys. Puolueen valtaa käyttää ja sen nimissä esiintyy puoluejärjestö, so. valittujen johtomiesten ja palkattujen puoluevirkailijoiden johtama, kenttämiesten pönkittäjä ja omatahtoinen, laajoille äänestäjäjoukoille poliittiset päämäärät asettava puolueorganisaatio. Puoluejärjestö pyrkii antamaan kansanedustajillekin käyttäytymisnormeja eri puolueissa eri laajuudessa ja erilaisin sanktioin varustettuina. Puoluejärjestön antamien käyttäytymisnormien sanktiot voivat olla varsin voimakkaita, sillä esim. puolueesta erottaminen tai sulkeminen puolueen vaalilistoilta seuraavissa vaaleissa saattaa merkitä huomattavaa taloudellista ja sosiaalisen aseman menetystä.

Puolueen päämäärien toteuttajana tärkeimmässä valtioelimestä toimii puolueen eduskuntaryhmä. Maamme vasemmistopuolueet katsovat, että edustajaehdokas jo vaalilistoille suostuessaan sitoutuu puoluekuriin. Niinpä SKDL:n eduskuntaryhmä käy ennen tärkeitä ratkaisuja varsin pitkiäkin keskusteluja, mutta — kuten kommunistipuolueet kaikkialla — esiintyy puheenvuoroissa ja äänestyksissä »monoliittisen» yksimielisenä rintamana, mikä vaatimus sisältyy jo puolueen perusedologiaan. Sos.dem. puolue on sisäisten erimielisyyksien kiusaamana joutunut tulevia vaaleja varten painattamaan lomakkeita, joilla se ottaa lojaalisuussitoumuksen puolueen listoille suostuvilta edustajaehdokkailta. Puolueen jäsenet eivät saa mennä hallitusvastuuseen ilman puolue-elinten ja eduskuntaryhmän lupaa.

Kansanedustajien toimintavapaus muissa puolueissa tuntuu suuressa määrässä, mikä johtuu osittain siitä, että vasemmistopuolueiden tulee vähemmistössä ja hyökkäysasemissa ollen pitää rivit tiiviinä. Maalaisliiton eduskuntaryhmän säännöt tarjoavat edustajalle mahdollisuuden esittää varaus eduskuntaryhmänsä kokouksessa ja siten säilyttää toimintavapautensa. Kokoomuspuolue ja ruotsalainen kansanpuolue ovat tässä suhteessa vieläkin vähemmän muodollisia ja kansanpuolueen säännöistä puuttuvat puoluekuria koskevat määräykset käytännöllisesti katsoen kokonaan, mikä muuten selvästi käy ilmi puolueen toiminnastakin.

Onko toisaalta puolueen ja eduskuntaryhmän asettamien käyttäytymisvaatimusten, jotka ilmeisesti ovat monipuoluejärjestelmän käyttökelpoisuudelle täysin välttämättömiä, sekä toisaalta VJ 11 §:n sisältämien, kansanedustajan toimintavapautta säätelevien määräysten, joista edustaja ei voine edes vapaaehtoisesti luopua, välinen ristiriita ylikäymätön?

VJ 11 § on siinä määrin julistuksenomainen, että sitä on vaikea sovittaa jokapäiväiseen parlamentarismiin. Mutta eikö voida ajatella siten, että kun kansanedustaja on omista edellytyksistään lähtien valinnut yhteiskunnalliseen totuuteen ja oikeudenmukaisuuteen pyrkivän puolueen ja siihen liittynyt, hän on hyväksynyt itselleen maailmankäsityksen ja voi noudattaa sen toteuttamiseksi tarpeellisia ohjeita, vaikka ne eivät jokaisessa yksityiskohdassa vastaisikaan hänen mielipiteitään? Englannissa on mielestäni päästy varsin tyydyttävään ratkaisuun, sielähän puoluekuria on noudatettava varsinaisissa poliittisissa kiistakysymyksissä, mutta ns. omantunnon kysymyksissä, kuten esim. uskontoa ja kuolemanrangaistusta koskevissa asioissa, edustajat saavat äänestää vapaasti.

Kehitys niissä läntisen demokratian maissa, joitten poliittinen elämä on jo aikoja sivuuttanut nykyisen suomalaisen Sturm und Drang-vaiheen, näyttää osoittavan, että kompromissi kansanedustajan vapauden ja puoluekoneen vallan välillä on mahdollinen. Tämä tapahtuu lähinnä puoluejärjestön sisällä toimivan omatahtoisin ja yksityisetuista tavoittelevan puoluekoneen taltuttamisen avulla, sen jälkeen kuin sen nimissä tapahtuvaa yksipuolista vallankäyttöä vastaan nousee

riittävän laaja kansalaismielipide. Demokratialla on kyllä arsenaalis-
saan aseita puoluekoneiston taltuttamiseksi: kansanäänestys, kan-
sanaloite, valtiosääntötuomioistuimen perustaminen, julkisten tilitysten
vaatiminen puolueiden rahavarojen saannista ja käytöstä jne.

SANANVAPAAUS

Jouko Tyyri

on edelleen arka asia Suomalaiselle Suomelle, joka syyttää toisia hä-
mäyksestä tässä asiassa. »Sananvapaus merkitsee sitä, että jokaisella
kansalaisella on oikeus lausua mielipiteensä valtiollisista ja uskon-
nollisista kysymyksistä ilman, että maallinen tai kirkollinen valta sitä
estää tai siitä rankaisee.» Aivan oikein, eikä kukaan ole yrittänyt
muuta väittääkään. Mutta suomalaisen Suomen mielestä Katsauksessa
on väitetty muuta: »Höpsötys siitä, että sananvapautta loukataan, jos
kaikkea mitä tarjotaan johonkin lehteen, ei paineta juuri siihen lehteen,
ei varmaankaan lopu, vaikka todellisuudessa jokaisen lehden toimitus
käyttää näissä asioissa harkintavaltaansa...» Tässä S. S. ei ainoastaan
harjoita 'tahatonta hämäystä', vaan valehtelee. Tuota ei ole kukaan
vaatinut ainakaan Katsauksessa. Sen sijaan olen kyllä esittänyt,
ettei sananvapauden juridinen määritelmä riitä turvaamaan persoon-
allisesti käytetyn sanan vapautta. Siihen tarvitaan enemmän kuin
perustuslaki: yleistä ja vakiintunutta yksilöllisyyden kunnioitusta.

Oikaisuista huolimatta S. S. antaa edelleen väärän kuvan myös
omista teoistaan eikä vain toisten mielipiteistä. En tarjonnut kirjoj-
tuksiani S. S:lle, vaan lehden toimitussihteeri oli ne tilannut. Ne os-
tettiin myös ja painettiin, ja parin *painetun* lauseen perusteella minua
kiellettiin kirjoittamasta lisää. Kielto aiheutui maallisten valtojen pai-
nostuksesta ja voidaan helposti tulkita sekä estämiseksi että rankai-
semiseksi, vaikka muodollisesti oli tietenkin kysymys avustajan irti-
sanomisesta. Kun lehden toimitussihteeri sitten erosi, niin tämä ei
arvatenkaan tapahtunut siinä mielessä, että hänen ohitseen olisi kenen
tahansa pitänyt saada painattaa mitä vain. Toimitus oli käyttänyt
harkintavaltaansa, mutta minua rangaistiin. Toimenpiteen omituisuus
lienee sittemmin selvinnyt useille siinä mukanaolueille — tosin vasta
sitten, kun 'puhdistus' laajeni käsittämään myös 'vapaaehtoisia'.

Toimituksen harkintavallasta on Pekka Lounela esittänyt eräitä
kokemukseen perustuvia havaintoja. Sananvapauden käytännöllistä
ongelmaa hän nimittää osuvasti toimituskriisiksi. Jos meillä on paljon
erilaisia lehtiä ja niillä vapaan harkintavallan saaneet toimittajat, niin
kirjailijat löytävät sitten kyllä sijan sanoilleen. Mutta käytännössä
toimittaja joutuu tekemään työtään suunnilleen mallin mukaisesti.
Ongelma muuttuu sitten polttavaksi, kun merkittävät lehdet kerään-
tyvät samoihin käsiin, yksityisen tai valtion. Toimittajat käyttävät
valtaansa samansuuntaisen ajattelutavan mukaisesti ja määräviltä ta-
hoilta tulevan, helposti arvattavan painostuksen alaisina. Sanan-
vapautta ei suinkaan loukata — eikä mitään muutakaan. Sellaista jär-
jestelmää täytyy ihailia. Voimme ihailia sitä lähempää kuin ensin
arvaammekaan.

AKATEEMINEN SIVISTYNEISTÖ MUUTTUVASSA POLIITTISESSA ASETELMASSA

A-V. Perheentupa

Suomen Kulttuurirahaston toimeenpanema kirjoituskilpailu antoi voimakkaan virikkeen keskustelulle sivistyneistön yhteiskunnallisesta ja erikoisesti sen poliittisesta merkityksestä. Aihe on siinä määrin tärkeä ja ajankohtainen, ettei sen hautaamiseen ole vielä kohtakaan syytä. Sivistyneistö, jolla tässä tarkoitetaan nimenomaan akateemisen koulutuksen saanutta ryhmää, on joutunut poliittisessa elämässä sivus-takatsojan asemaan ja sitä tietä valtiiovallan toimenpiteiden ulkopuo-liseksi arvostelijaksi. Tällainen tilanne, jonka olemassaolo mainitussa kirjoituskilpailussa yleisesti todettiin, on ehdottomasti luonnoton.

Tilanteeseen johtanut tapahtumasarja on itse asiassa varsin selvä. Välittömästi viime sotien jälkeen siirtyi poliittisen vallan painopiste voimakkaasti vasemmalle. Oikeistopuolueet, jotka ennen sotia olivat miltei yhtämittaisessa hallitusvastuussa, jäivät silloin merkityksettö-mään oppositioasemaan. Akateeminen sivistyneistö oli 1930-luvulla erittäin selvästi kotiutunut juuri näihin puolueihin ja menetti niiden mukana poliittisen vaikutusvaltansa. Joskin politiikassa on nyttemmin tapahtunut perääntymistä jyrkimmän kauden asetelmasta, ei tämä ole mainittavasti muuttanut oikeiston asemaa. Akateeminen sivistyneistö ei toisaalta ole kyennyt riittävästi joustamaan voidakseen vallata uusia alueita, vaan sen poliittinen näivettyminen on käynyt krooniseksi. Suurin osa siitä tyytyy nykyisin passiivisen äänestäjän vähäpätöiseen osaan ja kohdistaa aktiivisuutensa muualle.

Hakeutuminen suuremman merkityksen omaaviin puolueisiin on tuottanut ymmärrettäviä vaikeuksia. Keskustasta on puuttunut sopiva vaikutusvaltainen ryhmä Maalaisliiton kytkeytyessä niin voimakkaasti maaseutuun ja maatalouselinkeinon, että vain osa akateemisesta sivist-yneistöstä on saattanut löytää kosketuskohtia sen edustamaan linjaan. Siirtyminen oikeistosta »barrikadin» yli vasemmistoon on taas 1930-luvun asetelmaan tottuneelle kovin pitkä harppaus. Vaikeuksia on vielä lisännyt se seikka, ettei puoluekannan vaihtamista meillä yleensä ole totuttu katsomaan suopeasti. Viimeksi mainitusta ajattelutottu-muksesta olisi muuten jo aika päästä, sillä se vain suotta lisää poli-tiikkamme kankealiikkeisyyttä ja vaikeuttaa kriisien selvittämistä. Se tuntuu kuitenkin istuvan lujassa. (Vrt. esim. Sosialistinen Aikakaus-lehti n:o 3/1958 s. 24.)

Kansanpuolueen perustamista voitaneen osaltaan pitää yrityksenä tien raivaamiseksi akateemisen sivistyneistön poliittisen merkityksen kasvulle. Yritykseen kiinnitetyt toiveet lienevät olennaisesti perus-tuneet vastaavan puolueen Ruotsissa saavuttamaan menestykseen. Väestötilastojen vertailu osoittaa kuitenkin tällaisen perustan heik-kouden. Suomalaisen yhteiskunnan jatkuvasti voimakas agraarivaltai-suus merkitsee verrattain suppean keskiluokaksi kutsutun ryhmän ole-massaoloa. Naapurimaan olojen selvää erilaisuutta osoittaa se, että vuonna 1950 kuului siellä ammatissa toimivasta väestöstä maa- ja met-sätalouden piiriin 20 % vastaavan luvun ollessa meillä 46 %. Kan-sanpuolue onkin jäänyt meillä vähäiseksi poliittiseksi tekijäksi, eikä liene suuriakaan toiveita siitä, että sen tuntuva voimistuminen lähiai-koina ratkaisisi polttavan kysymyksen akateemisen sivistyneistön po-liittisesta foorumista.

Todellinen ratkaisu on tällä hetkellä saavutettavissa vain siten, että akateemisen sivistyneistön panos kasvaa ennen kaikkea nykyisen asetelman mukaan keskeisissä puolueissamme, siis Maalaisliitossa ja Sosiaalidemokraattisessa puolueessa. Jossakin määrin voidaan tällaista siirtymää jo havaita tapahtuneen. Edellä mainitusta rajoituksestaan huolimatta Maalaisliitto lienee tässä suhteessa päässyt pitemmälle, mitä osaltaan todistaa näiden puolueiden eduskuntaryhmien rakenteen vertailu. Ainakin osa syystä on luultavasti löydettävissä juuri Maalaisliiton keskusta-asemasta sekä sen piirissä aikaisemmin vaikuttaneista vahvasti oikeistolaisista virtauksista.

Sosiaalidemokraattien mahdollisuutta edetä samaan suuntaan saattaa lähiaikoina tuntuvasti lisätä se uusi poliittinen asetelma, jonka kiinteytymistä voidaan eräiden viimeaikaisten merkkien perusteella kaavailla. Uusi vaihe tuntuu johtavan poliittisten tekijäin jakautumiseen kahtia siten, että toiselle puolelle jäisivät maatalousvaltaisia, toiselle teollisuusvaltaisia piirejä edustavat ryhmät. Tällaisen uusjaon merkkejä on tuskin syytä tulkita sattumanvaraisiksi tai joistakin nopeasti ohimenevistä kiistakysymyksistä johtuviksi, vaan ne lienee nähtävä yhteiskunnassa parhaillaan tapahtuvaan voimakkaaseen muuttumisprosessiin, teollistumiseen, liittyvinä. On syytä kerrata eräitä väestötilaston lukuja, jotta muistettaisiin, miten valtavasta muutoksesta todella on kysymys. Maan koko väestöstä kuului vielä vuonna 1930 maa- ja metsätalouden piiriin 61.4 %, mutta luku laski kahdessa vuosikymmenessä kolmanneksella ollen vuoden 1950 väestönlaskennassa 41.5 %. Samana aikana teollisuusväestön osuus kaksinkertaistui kohen 15.1 %:sta 29.2 %:iin. 1940-luvulla maatalousväestö menetti siihenastisen ehdottoman enemmistönsä elinkeinoryhmien joukossa, ja ilmeiseltä näyttää, että vuoden 1960 väestönlaskennassa teollisuusväestö osoittautuu suurimmaksi ryhmäksi. Tätä olettamusta tukee se, että tulotilastoissa esiintyvä maatalousväestöön kuuluvien tulonsaajien määrä jäi jo vuonna 1955 hivenen vastaavaa teollisuusväestön määrää pienemmäksi.

Elinkeinorakenteen muuttuminen ei ole näkynyt erikoisen voimakkaana puolueiden voimasuhteiden kehityksessä. Tämä johtuu siitä, ettei puoluejakautuma ole vastaavasti noudattanut elinkeinopakautumaa. Osa pienviljelijäväestöstä on tottunut äänestämään työväenpuolueita. Teollisuusyöntekijäin määrän kasvu lieneekin tähän asti vaikuttanut lähinnä pienviljelijä-äänestäjien merkitystä työväenpuolueissa vähentävästi. Tätä taustaa vastaan näyttää Sosiaalidemokraattisessa puolueessa puhjennut kriisi ymmärrettävältä, joskaan ei yksi näkökulma riittäne nykyisen tilanteen selittämiseen. Eräänlaiseksi taitekohdaksi muodostui kahden vuoden takainen yleislakko, joka osoitti konkreettisesti sekä palkannauttijain että maatalouden etujen saman puolueen ohjelmaan soveltamisessa tässä vaiheessa esiintyvät vaikeudet. Lakkohan oli viime kädessä juuri näiden ryhmien välistä kapulan vetoa enemmän kuin työntekijäin ja työnantajain välistä kiistaa. Teollistumisen edistymisen on tehnyt Sosiaalidemokraattiselle puolueelle mahdolliseksi irtaantua tästä kaksitahoisuudesta.

Vaalitilastot osoittavat, ettei tilanne äärimmäisen vasemmiston kohdalla ole muuttunut samassa määrin. Valtaosan kannatuksestaan se saa Pohjois- ja Itä-Suomen pienviljelysvaltaisilta alueilta, joilla toisena pääkilpailijana esiintyy Maalaisliitto.

Hahmoteltua uutta poliittista ryhmittelyä, jonka ensiesiintyminen tapahtui kai viime presidentinvaaleissa, olisi syytä pitää monessakin mielessä myönteisenä kehityksenä. Yhteistoiminnan kehittyminen päälinjan samalla puolella olevien puolueiden kesken joko hallitusvastuussa

tai oppositiossa ollen saattaisi lähentää niitä sekä helpottaa siirtymistä puolueesta toiseen. Oikeiston ja sosiaalidemokraattien välillä saattaisivat totunnaiset, mutta jo todellisen merkityksensä suurelta osalta menettäneet aidat mataloitua, mikä olisi tärkeätä juuri akateemisen sivistyneistön vaikutuksen leviämisen kannalta myös viimeainittuun ryhmään. Maalaisliiton ja kommunistien välinen kosketus saattaisi taas helpottaa kannantarkistusta ensin mainitun suuntaa tähän asti äärimmäisyyslinjaan lukeutuneiden pienviljelijäin piirissä, milloin tämänkin ryhmän toivottavasti vähitellen nouseva elintaso ei enää riittävästi ruoki kumouksellista ajattelua mutta sosiaalidemokraattisten »petturien» linja tottumuksesta on pysynyt vastenmielisenä.

Nykyisenä epävakaisten hallitusten kautena ja Ranskan esimerkki silmien edessä tuntuu tällaisen kahtiajakautumisen kiinteytyminen ainakin joksikin ajaksi toivottavalta myös siksi, että se toisi mukanaan parlamentaariseen käytäntöön niitä hyviä puolia, joista vakiintuneen kaksipuoluejärjestelmän maat saavat nauttia. Se antaisi mahdollisuuden nykyistä vakavamman hallitusvallan syntymiseen. Toisaalta kaavaillut ryhmittymät näyttävät siinä määrin tasaveroisilta, että parlamentaarinen oppositio voisi saada nykyistä suuremman merkityksen hallituksen toiminnan arvostelijana.

Edellä esitetty on kieltämättä jo varsin väljissä puitteissa tapahtuvaa ajatusleikkiä. Lähtökohtana ollut teollistumiskehitys on kuitenkin tosiasia, joka ei voi olla muuttamatta poliittista perusasetelmaa, vieläpä verrattain nopeastikin. Teollistuminen johtaa ensisijaisesti teollisuustyöntekijäin joukon kasvuun, toissijaisesti viran- ja toimenhaltijakunnan suurenemiseen sekä agraarisen väestönosan suhteelliseen, jopa absoluuttiseenkin supistumiseen. Tällöin tuntuu epärealistiselta odottaa sellaista käännettä, joka uudelleen vahvistaisi oikeiston asemaa ja täten avaisi tien akateemisen sivistyneistön poliittisen merkityksen kasvuun.

Jos virinnyttä keskustelua voidaan pitää oireena akateemisen sivistyneistön pyrkimyksestä aktivoitua poliittisesti ja etsiä siihen uusia teitä, täytyy tämän ryhmän tajuta välttämättömäksi leviämisen poliittiseen asteikkoon entistä paljon laajemmin. Levittäytymistä helpottaa olennaisesti se, että voimakkaan säätykierron ansiosta akateemiseen sivistyneistöön on noussut ja nousee ainesta kaikista yhteiskuntaryhmistä.

Akateemisen sivistyneistön osallistuminen eri puolueiden toimintaan nykyistä voimakkaammin ei merkitsisi vain tämän ryhmän pääsyä nykyisestä poliittisesti hedelmättömästä asemastaan, vaan ennen kaikkea tarpeellisen lisän saamista puolueorganisaatioihin ja sitä tietä koko poliittiseen elämään. Ei ole syytä yliarvioida akateemisen koulutuksen saaneiden henkilöiden tasoa sinänsä, mutta virkamiesten, tutkijain ja kasvattajain asiantuntemuksella ja yhteiskunnallisella asemalla täytyy olla käyttöarvoa silloin, kun poliittisen toiminnan tasoa pitäisi kohottaa. Torjuttaessa voimistumaan pyrkivää poliittista oportunistismia on välttämätöntä, että puolueet perustavat toimintansa sellaisiin ohjelmiin, jotka eivät ole vain fraasikokoelmia, vaan jotka viitoittavat eri kysymyksissä noudatettavan politiikan siten, että valitsija tietää, mitä hän äänellään kannattaa. Tällaisia ohjelmia ei laadita pelkällä voimakkaalla aatteella tai luokkatietoisuudella, vaan siinä tarvitaan myös syvälle käypää yhteiskunnallista asiantuntemusta. Koulut ja opettajat taas ovat avainasemassa juurrutettaessa yleisestä ajattelutavasta pois valitettavan tavallista, väheksyvää suhtautumista politiikkaan, mikä ei ole vähempää kuin demokratian syöpä.

Vaalien läheisyyden vuoksi esitetyt ajatukset saatetaan helposti

kytkää tiettyihin puoluepoliittisiin tendensseihin. Siksi on vielä lopuksi pyrittävä puhdistautumaan tällaisista syytöksistä. Akateemisen sivistyneistön suhteellisesta vähälukuisuudesta johtuen sen asenteissa tapahtuvat muutokset eivät vaikuta puolueisiin läheskään samassa määrin kvantitatiivisesti kuin kvalitatiivisesti. Oikeiston panoksen ei siksi tarvitse mainittavasti vähentyä, vaikka akateeminen sivistyneistö poliittisesti aktivoituessaan hajaantuisi nykyistä enemmän eri puolueihin. Tämän ryhmän nykyinen passiivisuus on varmasti pahinta, mitä oikeistokaan voi ajatella. Sen aktivoituminen saattaisi kohottaa poliittisen elämän tasoa, mikä taas toivottavasti vähentäisi kärjistyneisyyttä puolueiden välisissä suhteissa ja lisäksi näiden — oikeistopuolueet mukaan laskettuna — hedelmällistä vuorovaikutusta.

SILMÄYKSIÄ

»Hyvät suhteet Neuvostoliiton kanssa»

»Hyvät naapuruussuhteet Neuvostoliiton kanssa» on tunnustettu erääksi ulkopoliittikkamme periaateiksi. Tätä yleistä periaatetta on toistettu niin usein, että se on jo vaarassa muuttua fraasiksi. Kysyttäköön kerran: Mitä se Suomen kansan kannalta edellyttää? Sillä jotakin muuta se myös vaatii kuin valtiosopimuksia.

Se vaatii, käsitykseni mukaan, *kahden isiltä perityn ennakkoluulon tarkistamista*. Niiden tarkistus on parillaan käynnissä. Toinen ennakkoluulo koskee venäläisten rodullisia ominaisuuksia, toinen kommunismia sosiaalisena oppina.

En tarkoita, että meistä suomalaisista pitäisi tulla venäläisen kansallisuuden ja kommunismin kritiikittömiä ihailijoita. Se ei olisi hyvää suhdetta, vaan sokeata rakkautta, (joka, niinkuin yleisesti tiedetään, on ihmiselle vaarallinen asia, joskin, kuten myös tiedetään, sitä on toisinaan vaikea välttää). Sokea, kritiikitön ihailu, joka läpituunkee suomalaiset kommunistit, ei ole hyväksi, mutta sensijaan *asiallinen, ennakkoluuloton suhtautuminen*.

Ensiksikin asiallinen suhtautu-

minen venäläisiin kansana. Vanha käsitys, joka elähdytti ei-kommunistista Suomea, oli, että venäläiset ovat »julmia aasialaisia». Jokainen kansakunta, joka kohdetaan jatkuvasti sodassa, tuo julki julmat puolensa. Myös Suomessa aikaisemmin paljon ihailtu Saksan kansa on suhteissa eräisiin toisiin kansallisuuksiin tuonut julki vähemmän kauniita piirteitä. Unohdammeko englantilaiset, jotka tietävästi ensimmäisinä ottivat keskitysleirin käytäntöön? Ja mihin me itse pystyimmekään kansalaissohdassa ja sen jälkitapahtumissa? Ennakkoluulottomasti katsellen on mahdotonta varmuudella väittää, että toinen kansa olisi toista julmempi. Tilaisuuden tullen kaikki »kunnostautuvat» tällä alalla.

Toiseksi asiallinen suhtautuminen kommunismiin sosiaalisena oppina. Ei käy enää päinsä, että sitä vastaan hyökätään 20-luvun klišein, tarkemmin tutustumatta sen aatteellisiin perustoihin. »Parta-Kalle» ei ollut mikään rajattoman typerä mies, vaan 1800-luvun johdonmukaisimpia päitä. On jo aika kaikissa piireissä tunnustaa se tosiasia, että hän on ollut eräs merkittävä ajattelija muiden joukossa, ja vaikka emme hyväksyisikään hänen katsomuksiaan, on oikein ja kohtuullista, että pidäm-

me arvossa henkilöitä, jotka ovat ottaneet hänen näkemyksensä maailmankatsomukseksi. Tulevan mailman peruskiviä täytyy olla toisten henkilöiden maailmankatsomuksen kunnioittaminen.

Kansamme elämän polttavimpia kysymyksiä on tällä hetkellä uuden suhteen muovaaminen Neuvostoliiton kansaan ja sen omaksumaan sosiaaliseen systeemiin. On määrätietoisesti pyrittävä menneisyyden suosta asiallisuuden kapealle polulle — horjahtamatta toiselle puolelle sokean ihailun suohon. Ja mikä pitää kansamme tällä polulla, joka ehkä voi antaa esimerkkiä koko maailmalle? Eivät fraasit, vaan ennakkoluuloihin horjahtamaton kritiikki. Sitä ei pääministeri Hruštšev varmasti tarkoittanut puhuessaan 23. 5. Suomen ja Neuvostoliiton suhteita vahingoittavasta sanomalehtikirjoittelusta. Seuraavat vuodet, kuten jo sodan jälkeiset, ovat tämän uuden avoimen asenteen harjoitusta.

Suomen pyhät asiat

Kansakunnan onnellisen kehityksen takeita on vapaa, häikäilemättömän vapaa, mutta samalla myös kansallisen vastuunsa tunteva julkinen sana.

Suomessa rajoittaa kuitenkin — toteaa *Arvo Salo* Ylioppilaslehdessä n:o 20 (ajatusrikas artikkeli »Idäntien mahdollisuus») — julkisen sanan vapautta kolme puolittain virallista tabua. — Salo jatkaa:

»Yhtenä voidaan pitää ulkopoliittikkaa, jonka suhteen varovaisuus kannanotoissa on ilmeisen perusteltua. Omantunnon ja kansainvälisen oikeustajun turruttamisen seuraukset saattavat silti olla hyvinkin vaarallisia. Tabun poistaminen ei kuitenkaan ole meidän vallassamme.

»Ajankohtainen on kysymys presidentin arvostelumisesta. Henki-

löityneen valtioajatuksen suojeleminen ja puhe vastuusta historian hengettären edessä on ylvästä ja kaunista, mutta saattaa johtaa ruuuteen toisaalla, nimittäin kontrollittomaan kuiskutteluun, josta yhdeksi esimerkiksi kelpaa muuan viime syksynä kuuluisuutta saavuttanut monologi.

»Kolmas on seksuaalitabu, jonka syyt ja seuraukset, samoin kuin sen säilyttämisen tarpeellisuuskin, ovat suureksi osaksi tutkimatta. Ilmeistä kuitenkin on, että se muiden tabujen tavalla saattaa aiheuttaa jännitystä.» Salo siteeraa tässä yhteydessä kirkkoherra *Erkki Niinivaaran* sattuvia sanoja *Vartija-lehdessä*: »Ainakin se käsitys on jäänyt, että perustava kysymys ihmisyyteemme kuuluvasta olemisestamme miehenä ja naisena sisältää paljon tutkimatonta ja seestymätöntä.»

Samaa voidaan sanoa kaikkien edellä mainittujen kansallisten tabujen kohdalla: ne sisältävät *tutkimatonta ja seestymätöntä*. Mikä silloin on paremmin kohdallaan kuin vastuuntuntoinen, asiallinen tutkiminen?

Edellisiin voidaan lisätä vielä muita tabuja. Eräät piirit eivät voi vielä sulattaa puhetta siitä, että maamme poliittiset johtajat tekivät aikoinaan ilmeisen erehdyksen uskoessaan ja luottaessaan Saksaan. En tarkoita, että oli oikein rangaista heitä siitä — se oli väärin. Mutta tästä kansakunnalle onnettomasta erehdyksestä on aika avoimesti puhua — nyt kun syyttäjät ja puolustajat ovat jo pauhanneet — ja selvittää sen syitä. Harhatiet eivät niin helposti toistu jos ne tunnetaan ja myönnetään.

K a i k k i n näihin kysymyksiin nähden on avoin käsittely paras terapia. Jokaisessa ongelmassa täytyy kylmän totuuden päästä esiin. Se vaikuttaa kuin kirurgin parantava veitsi. Salakähmäisyys, vaikeneminen, hämärässä pitäminen, vaikuttaa päinvastaisesti. Kansakunta voi tuntea kehityksensä turvatuksi, jos mikään sen epäselvistä kysymyksistä ei jää

vaille vapaan ja vastuuntuntoisen kritiikin kosketusta.

Katsaus pitää näille kysymyksille palstansa avoimina.

R. W.

Tynni, Koskenniemi ja Laitinen

Kai Laitisen »Mikä uudessa lyriikassamme on uutta» (*Puolitiesä*, Otava 1958) ja Aale Tynnin »Pakeneva runotar» (*Parnasso* 3/1958) ovat merkittäviä siinä suhteessa, että ne mitään nimiä mainitsematta ovat erittäin tehokkaita myös poleemisesti.

Tynnin *Tuhhat laulujen vuotta* (WSOY 1957) osoitti vakuuttavasti miltä tieltä on etsittävä tällä hetkellä yhteyttä niin vanhaan kuin uuteenkin eurooppalaiseen runouteen. Kuitenkin se niinkuin Kai Laitisen nerokas kritiikkikin on heti haluttu eräillä tahoilla leimata ala-arvoiseksi.

Toisin sanoen: ne henkilöt, joihin niin Tynnin kuin Laitisenkin on ollut viitattava — nimiä mainitsematta — ovat nousseet takajaloilleen. Tahaton veto on onnistunut — tai epäonnistunut. Eiväthän he ole halunneet lietsoa väittelyä.

Aale Tynnin työstä ja kääntäjänperiaatteista on jo keskusteltu tarpeeksi. Riittää kun mainitsen hänen omaa kantaansa esittelevän Parnasso-esseen olevan jotakin harvinaista suomalaisessa kirjallisuudessa keskustelussa: henkilö, jonka kimppuun on asiattomasti ja väärin perustein hyökätty ei vastaa polemiikilla vaan rauhallisesti jatkaa aloittamallaan linjalla. Niin Tynnin selvitys metriikasta yleensä kuin hänen uudet saavutuksensa ranskalais-italialaisen runouden tulkitsijana ovat erinomaisia.

Laitinen, nimenomaan hillityn asiallisen ilmaisun käyttäjä, sai tuomionsa »korkeimmalta taholta» V. A. Koskenniemen alakerrassa Uudessa Suomessa. On vaikea sanoa kumpi on harmittanut alakeran kirjoittajaa enemmän, Laitisen loistavasti esitetty kokonaiskuva

uudesta suomalaisesta runoudesta vanhemman pätevän perinteen jatkajana vaiko Koskenniemen täydellinen mainitsematta jättäminen (paria sitaattia lukuunottamatta, jotka ehkä olivat vähemmän mairittelevia).

Nuorempi kritiikkopolvi on muutenkin kärsivällisesti sivuuttanut Koskenniemen kirjoituksiinsa. On ollut niin paljon positiivista tehtävää. Sitäpaitsi Koskenniemen tuotannon arvioimiseen nykykritiikin pohjalta on tuskin ollut mahdollisuuksia. Ne, joiden kärsivällisyys ei kuitenkaan ole kestänyt ja jotka ovat sitä yrittäneet ovat nopeasti huomanneet liikkuvansa vaarallisella alueella.

Koskenniemen alakertaan enempää kuin hänen muuhun kirjalliseen tai ei-kirjalliseen toimintaansa ei tässä kannata pitemmälti puuttua. Laitisen essee tulee säilymään ensimmäisenä erinomaisena nykyrunoutemme yleiskatsauksena tältä kymmenluvulta. Jos joku haluaa verrata sitä sanoisinko koskenniemeläisen koulukunnan kritiikin tuotteisiin mainitsen Paavo E. S. Elon »Pohjanmaa V. A. Koskenniemen lyriikassa» (*Valvoja* 1/1957) joka vanhanaikaisessa deskriptiivisessä metoodittomuudessaan on malliesimerkki siitä, millaista kritiikin ei tule olla.

P. K.

Pykälistäkö pelastus!

Kysymys »Onko auto lukittava rangaistuksen uhalla» on ollut varsin aktueelli viime kuukausien aikana. Perusteluna tämän puolesta on esitetty ennen kaikkea se, että yhteiskunnanhan on aina pyrittävä toimimaan ehkäisevin keinoin rikollisuuden estämiseksi. Näin etenkin juuri tämänkaltaisessa tapauksessa, jossa kysymys on lähinnä nuorison varjelemisesta rikollisilta poluilta. Kun ilmiöön liittyy vielä tietty vaara yleiselle liikenneturvallisudelle, on nähty monella taholla ongelman parhaimmaksi ratkaisuksi edellämäi-

nittu lakisäätöinen menettelytapa. Väheksymättä lainkaan tällaisen katsantokannan tueksi esitettyjä perusteluja, olisi silti syytä kiinnittää enemmän huomiota erääseen olennaiseen puoleen asiassa. Nimittäin kysymykseen mihin on johtava moinen asennoituminen. Olisihan myönteinen ratkaisu joskaan ei puhtaasti ensimmäinen niin kuitenkin sitä painavampi ennakkotapaus. Siten se valmistaisi edellytykset tällaisen ajateltavan laajemmillekin sovellutuksille.

Kyseinen menettely tuntuisi olevan myös omiaan luomaan ja lujittamaan pohjaa arvostelukyvyyttömämman tai asosiaalisesti asennoituneen aineksen parissa sellaiselle hengelle ja ilmapiirille, missä ajatellaan, että kaikki, mikä ei ole erikoislukoin suojattua, kaikki mikä ei ole jatkuvan vartioinnin ja silmälläpidon alaista, on jo puolittain luvallista otettavaa.

Totta on kylläkin, ettei lain kirjain enää tällä kohdin ole täysin aikansa tasalla, joten siis korjauksia siinä mielessä tarvitaan. Mutta eri asia taas sitten on, onko ehdotettu menettely paras tapa pyrittäessä ongelman ratkaisuun. Tekisi pikemminkin mieli väittää, ettei probleeman varsinaiseen syyhyn täten edes kajota lainkaan. Tilastot tietenkin tulisivat puhumaan vakuuttavaa kieltään esittäen kauniita lukuja, koska kysymyksen näkyvin puoli, jonka ne vain huomioivat, näyttäisi muovautuvan halutunlaiseksi. Mutta se seikka, että problematiikka täten olisi siirretty vain toisille sektoreille, ei kuitenkaan kävisi niistä ilmi.

Edellä esitetyllä lakisäätöisellä menettelytavalla on siis kuten jo aikaisemmin tuli mainituksi monia kannattajia, eikä voi välttyä siltä tunteelta, että se tavaltaan on vain eräs nykyajan hengen ja asennoitumisen heijastuma. Sillä mitäpä muuta kuvastavat viime vuosikymmenet kuin juuri asteettaista pyrkimystä kaiken tasaamiseen, niin vastuun kuin omaisuudenkin. Valittavasti vain ei vastuuntuntoisuus ole yhtä helposti jaettavissa. Ei liioin luottamus lukuisten lainpykälien kaikkivoipaisuuteen ole osoittautunut riittäväksi taakeksi tässä suhteessa. Päinvastoin on ollut jopa havaittavissa, että olemme ikäänkuin luisumassa jatkuvasti komplisoidummaksi muuttuvaan ketjureaktioon, missä häikäilemättömille luonteille tarjoutuu entistä enemmän tilaisuuksia. Siksi juuri olisi lähdeävä tämänkin kaltaisia probleemeja tarkastelemaan mahdollisimman laajasta näkökulmasta, niin ettei näennäisratkaisuin kartutettaisi selvitetävien ongelmien määrää.

F.